

بررسی عملکرد کارخانه های قند و شکر ایران در چهار سال گذشته Study of Iranian sugar industries at last four years

رضا شیخ الاسلامی^۱

شکر تولیدی در ایران در سال ۱۳۸۳ معادل ۱۰۱۹۲ هزار تن بود که ۵۵٪ آن از چغندر قند و بقیه از نیشکر بدست آمده است. در حال حاضر، ۳۳ کارخانه قند چغندری و هفت کارخانه قند نیشکری در کشور فعالیت می کنند. در این مجال، وضعیت تولید چغندر قند و شکر تولیدی از آن طی چهار سال گذشته (۸۳-۱۳۸۰) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. ظرفیت اسمی ۳۳ کارخانه قند و شکر کشور، روزانه ۶۷۶۵۰ تن چغندر قند می باشد که بر مبنای یک صد روز کاری، توان مصرف چغندر قند کارخانه ها باید ۶۰۷۵ میلیون تن باشد که به دلایل مختلف نه از نظر ظرفیت مصرف و نه از نظر میزان تولید چغندر تاکنون به این ارقام نرسیده است. میانگین تولید چغندر قند در ده سال گذشته، ۴۹۸۳۰۰۰ تن بوده است. طبق آمار منتشره توسط انجمن صنفی کارخانه های قند و شکر نسبت خرید چغندر قند به ظرفیت اسمی معادل ۸۱ درصد و میزان مصرف چغندر قند به ظرفیت اسمی معادل ۶۷ درصد بوده است. این دلالت بر آن دارد که هم در بخش کشاورزی و هم در بخش صنعت، مشکلاتی وجود دارد که سال ها است ادامه یافته و تاکنون راه حل مناسبی اتخاذ نشده است. سال ۱۳۸۳ در بخش کشاورزی ۹۵ هزار کشاورز در سطحی معادل ۱۵۶۰۰۰ هکتار، ۴۱۹۳ هزار تن چغندر قند با عیار ۱۷/۳۲ درصد تولید کرده اند و از این مقدار چغندر قند، ۶۵۹ هزار تن قند و شکر تولید شده است. جدول یک عملکرد چهار ساله کشت و صنعت چغندر و شکر در ایران را نشان می دهد. در دنیا برای تعیین بهای چغندر قند، عملکرد ۳۰ تن چغندر قند در هکتار را مبنا قرار می دهند و هر چقدر مقدار تولید چغندر قند از این رقم بالاتر رود، سود کشاورز افزایش می یابد. در صورتی که عملکرد زیر ۳۰ تن در هکتار باشد بدیهی است که از لحاظ اقتصادی مقرون به صرفه نیست و تولید چغندر قند توأم چندان نخواهد داشت، لذا با توجه به هزینه های تولید چغندر قند، حدود ۳۰ تن در هکتار ارقام غیر واقعی به نظر می رسد. علت آن ممکن است غیر واقعی بودن سطح زیر کشت باشد که باید با استفاده از روش های علمی و تکنیک های جدید سطح زیر کشت واقعی تعیین گردد. اگر چه از لحاظ اقلیمی و اکولوژیکی پتانسیل تولید در مناطق چغندر کاری بسیار بالاتر از ارقام موجود است، لکن به دلیل عدم رعایت اصول اولیه زراعت و عدم کاربرد نتایج تحقیقات در سطح مزارع، امکان استفاده از پتانسیل های موجود به طور کامل فراهم نشده است. بررسی اعداد و ارقام بهره برداری کارخانه های قند و شکر کشور نشان می دهد که تفاوت های قابل ملاحظه ای بین عملکرد آن ها وجود دارد. عدم نقدینگی کافی و به موقع برای خرید چغندر قند و سایر نیازهای بخش صنعت و همچنین عدم استفاده از تکنولوژی مدرن

و اتوماسیون خط تولید اکثر قریب به اتفاق کارخانه‌ها حتی توان مصرف چغندر در حد ظرفیت اسمی خود را ندارند و این امر باعث شده است که هر سال حدود ۴ درصد چغندرقندهای خریداری شده از بین برود. از آن گذشته انتقال چغندرقند از منطقه‌ای به منطقه دیگر که روز به روز بیشتر می‌شود، نیز باعث افزایش ضایعات قندی شده که از نظر اقتصادی قابل توجیه نمی‌باشد.

جدول ۱ روند تولید شکر از چغندرقند و نیشکر در ایران از ۱۳۸۰ - ۱۳۸۳
Table 1 Sugar production from sugar beet and sugarcane since 2001-2004

year سال	ضریب خودکفائی (%) Self efficiency index (%)	کل شکر تولیدی ۱۰۰۰ تن Sugar production 1000 t	نیشکر Sugar cane			چغندرقند Sugar Beet			
			شکر تولیدی ۱۰۰۰ تن Sugar 1000 t	نیشکر تولیدی ۱۰۰۰ تن sugarcane 1000 t	سطح زیر کشت ۱۰۰۰ هکتار Aera 1000 ha	شکر تولیدی ۱۰۰۰ تن Sugar 1000 t	عیار (%) Sugar content (%)	چغندر تولیدی ۱۰۰۰ تن Sugar beet 1000 t	سطح زیر کشت (هکتار) Aera 1000 ha
1380	53.7	837	288	3712	39	549	16.51	4649	172
1381	66.7	1040	343	3712	42	696	16.39	6097	191
1382	81.5	1272	537	9921	44	737	16.36	5933	178
1383	76.5	1192	533	5440	58	659	17.30	4911	156